

В. М. Карчагіна, З. К. Ляўчук (УА “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П. М. Машэрава”)

РОЛЯ РОДНОЙ МОВЫ Ў ГРАМАДЗЯНСКА-ПАТРЫЯТЫЧНЫМ Выхаванні Вучня

Анотацыя. Асабліваю увагу дзяржава надае грамадзянска-патрыятычнаму выхаванню моладзі. Кампетэнтнасць, ініцыятыўнасць, самастойнасць і сацыяльная адказнасць за будучыню краіны – менавіта гэтыя якасці трэба фарміраваць у маладых грамадзян. Мэта артыкула – вызначыць ролю роднай мовы ў фарміраванні асобы вучня, грамадзяніна Рэспублікі Беларусь.

Як вядома, працэсы навучання і выхавання ў школе ўзаемазвязаныя. І ўрокі роднай мовы ў сувязі з гэтым набываюць асаблівае значэнне. “Настаўнік павінен выходзіць павагу да роднай мовы, падтрымліваць і развіваць у дзяцей цікавасць да яе, адкрываць ім сілу і прыгажосць роднага слова,” – сцвярджаў Л. П. Падгайскі [3].

Сучасная канцэпцыя выкладання беларускай мовы вызначае камунікацыйна-дзейнасны падыход, калі мова асвойваецца, у першую чаргу, як сро-

дак пазнання, камунікацыі, далучэння да культуры. На ўроках славеснасці злучаюцца ў адно цэлае лінгвістычны і мастацкі матэрыял, моўны і зместа-вы бакі твора.

Бацькава, спрадвечная, святая, Богам дадзеная, “адзежа душы чалавека” – так вобразна, афарыстычна выявіў Ф. Багушэвіч сваё разуменне ролі і сілы роднага слова ў “Прадмове” да зборніка “Дудка беларуская”. І па сённяшні дзень гэты твор – пераканаўчы прыклад уздзеяння на розум і пачуцці тых, хто хочучь “людзьмі звацца”. Пераканаўча і доказна паэт даводзіць нам, што любоў да мовы ёсць адно з праяўленняў патрыятызму. І эпітэты “святая, Богам дадзеная” – не проста мастацкі прыём, а напамін усім нам: святое – гэта тое, што мы не выбіраем (у сваім выбары мы можам і памыліцца), а што даецца нам ад нараджэння – нашы бацькі, радзіма, ці нараджаецца намі – дзеці. І мова – як “святыня народа, бясмерце яго”. Здрада святому – недаравальны грэх.

Усведамленне таго, што любоў да роднай мовы ёсць адно з праяўленняў любові да Радзімы, вызначала ўсю патрыятычную дзейнасць настаўнікаў-моваведаў падчас працы ў гімназіі №1 г. Віцебска. Мы прааналізавалі змястоўны матэрыял 137 практыкаванняў (тэкставых) па беларускай мове падручніка “Беларуская мова” для 4 класа [1, 2] з пазіцыі грамадзянска-патрыятычнага выхавання асобы вучня. Была складзена табліца, якая адлюстроўвае рознабаковы выхаваўчы змест вучэбнага матэрыялу.

№	Накірунак выхавання	Колькасць практыкаванняў	%
1.	Грамадзянскае і патрыятычнае выхаванне	24 практ.	17,5%
2.	Ідэалагічнае выхаванне	10 практ.	7,3%
3.	Маральнае выхаванне	18 практ.	13,1%
4.	Эстэтычнае выхаванне	17 практ.	12,4%
5.	Культура самапазнання, самарэгуляцыі асобы	20 практ.	14,6%
6.	Культура здаровага вобразу жыцця	15 практ.	11%
7.	Працоўнае і прафесійнае выхаванне	7 практ.	5,1%
8.	Экалагічнае выхаванне	15 практ.	11%
9.	Культура быту і адпачынку	11 практ.	8%

Як бачна, у падручніку прадстаўлены матэрыял, які садзейнічае развіццю асобы вучня пачатковых класаў. Ёсць матэрыял, арыентаваны на ўсе накірункі выхавання. Перавага аддаецца грамадзянска-патрыятычнаму выхаванню.

Такім чынам, у рэалізацыі тых задач, якія сёння стаяць перад школай, важнае месца належыць роднай мове як вучэбнаму прадмету. “Вывучэнне

беларускай мовы ў пачатковых класах адкрывае вялікія магчымасці для выхавання вучняў” [3]. Змястоўны матэрыял падручніка па мове можа забяспечыць паспяховае дасягненне адной з важнейшых мэт адукацыі, вызначанай законам “Аб адукацыі” ў Рэспубліцы Беларусь, – спрыянню гарманічнаму развіццю асобы, поўнай рэалізацыі яе творчых здольнасцей.

Вывучэнне мовы і выхаванне мовай – з’явы ўзаемазвязаныя і ўзаемазалежныя. Усё залежыць ад чалавека, яго вытокаў, ад маральнага падмурка, на якім грунтуецца ўсё чалавечае і чалавечае. З нічога нішто і будзе. Радзіма – гэта святыня, дадзеная нам Богам, бо яна засталася “ад прадзедаў спагон якоў”, яе любяць, як бацькоў. А бацькоў не выбіраюць і не мяняюць.

Што ж у будучым чакае Беларусь і беларуса? А гэта ўжо ў значнай ступені ў нашых руках і залежыць ад нашых адносін да нашага абавязку перад роднай краінай. Калі мы зможам выканаць наш абавязак добрасумленна, то будучыня наша светлая і радасная. На нас, грамадзянах Рэспублікі Беларусь, вялікая адказнасць. На нас не павінна скончыцца беларускасць, беларуская дзяржава.

Кажуць, што чалавек у жыцці становіцца такім, якім выйшаў з дзяцінства. Дзяцінства, сагрэтае клопатам дзяржавы, садзейнічае выхаванню свабоды духу, уздымае нацыянальную самасвядомасць. Вучням, грамадзянам Рэспублікі Беларусь, нельга перарываць кола гістарычнага развіцця. І мы ўпэўнены: гісторыя нашай краіны, жыццё нашых бацькоў, набытыя веды не дазваляць нам сысці са шляху чалавека-грамадзяніна, чалавека-патрыёта.

Думайце, дзеці Зямлі:
Возьмеце заўтра ў рукі,
Свет наш трывог і бедаў.
Ад якасці вашай навукі,
Ад сутнасці вашай і ведаў
Залежыць гісторыі крок.

(Мікола Мятліцкі, беларускі паэт)

Літаратура

1. Беларуская мова : падруч. для 4-га кл. устаноў агул.сярэд. адукацыі з рус. мовай навучання: у 2 ч. Ч. 1. / Т. М. Вальнец [і інш.]. – 2-е выд., выпр. і дап. – Мінск: Нац. ін-т адукацыі, 2013. – 120 с.
2. Беларуская мова : падруч. для 4-га кл. устаноў агул.сярэд. адукацыі з рус. мовай навучання: у 2 ч. Ч. 2. / Т. М. Вальнец [і інш.]. – 2-е выд., выпр. і дап. – Мінск: Нац. ін-т адукацыі, 2013. – 104 с.
3. Методыка выкладання беларускай мовы ў пачатковых класах: вучэб. дапаможнік для фак. педагогікі і методыкі пачатковага навучання пед. ін-таў / Я. М. Івашуціч, М. П. Лукашук, Б. В. Пятровіч, А. П. Шанько; пад. рэд. А. П. Шанько – Мінск : Вышэйшая школа, 1986. – 194 с.